

Azərbaycan

Azərbaycan Respublikası

Dövlət başçısı: **İlham Əliyev**

Hökumət başçısı: **Əli Əsədov**

Dağlıq Qarabağda Azərbaycan və erməni qüvvələri arasında sentyabr ayında başlayan ağır döyüşlər nəticəsində mülki əhali insan hüquqlarının pozuntularından əziyyət çəkib. Münaqişə ilə bağlı zorakılıq insanların ölümü, yaralanması, dolanışıqlarının pozulması və köçkünə çevrilməsi ilə nəticələnib. Hökumət COVID-19 pandemiyasını və Ermənistanla müharibəni bəhanə gətirərək tənqiddə qarşı repressiyaları intensivləşdirib.

Onlarla müxalifət lideri və fəallar əsas olmadan saxlanılıb və həbs edilib. Artan ictimai narazılığa cavab olaraq ifadə və toplaşma azadlıqları daha da məhdudlaşdırılıb. Birləşmə azadlığı məhdud olaraq qalmaqdadır. Vəkillər qısnanıb və hökumət tənqidçilərinin saxlanarkən işgəncə və digər pis rəftara məruz qalması barədə xəbərlər yayılmaqda davam edib.

Nizamsız hücumlar

Sentyabrın 27-si Dağlıq Qarabağda Azərbaycan, Ermənistan və Ermənistanın dəstək verdiyi qüvvələr arasında ağır döyüşlər başlanıb. Münaqişədə iştirak edən hər bir tərəf dinc əhalinin sıx yaşadığı yerlərə qarşı ballistik raketlər və dəqiq vurmayan raket artilleriyası daxil olmaqla, geniş əraziyə təsir edən ağır partlayıcı silahlardan istifadə edərək, dinc əhalinin ölümü, yaralanması və mülki ərazilərin dağıdılmasına səbəb olublar. Təsdiq olunmuş dəlillər 4 oktyabrda Dağlıq Qarabağ ərazisinin paytaxtı Xankəndi/Stepanakertə hücum və 28 oktyabrda Azərbaycanın nəzarətində olan Bərdə şəhərinə hücum (Ermənistan hissəsini oxuyun) daxil olmaqla, hər iki tərəfin beynəlxalq humanitar hüquq çərçivəsində qadağan edilmiş kasset bombalarından istifadə etdiyini göstərir.

Hərbi cinayətlər

Dağlıq Qarabağda Azərbaycan qüvvələri tərəfindən hərbi cinayətlər törədilib. Bir çox xalisliyi təsdiq olunmuş videolarda hərbi dustaq və digər əsirlərlə pis rəftar, başların kəsilməsi və düşmən əsgərlərin cəsədlərinin təhqiri əks olunur.¹

İfadə azadlığı

Küçə aksiyalarından, sosial şəbəkələrdən və digər üsullardan istifadə edərək narazılığını bildirən insanların sayı artdıqca hakimiyyət də repressiyalarını artırmaqda davam edib.

Müxalif fəallar və jurnalistlər daxil olmaqla, hakimiyyət pandemiyaya qarşı addımlarını tənqid edən onlarla şəxsə polisə qarşı müqavimət və karantin qaydalarını pozmaq kimi qondarma iddialarla 10 və 30 gün arasında “inzibati həbs” cəzası verib.

Hakimiyyət siyasi motivli cinayət ittihamları əsasında həbsləri intensivləşdirib. Martın 19-u, pandemiya vaxtı və prezident İlham Əliyevin ölkənin müxalifətini “təcrid etmək” və “təmizləmək” çağırışından sonra bir sıra hökumət tənqidçisi həbs edilib. Martın 25-i, tanınmış müxalifət fəali Tofiq Yaqublu qondarma xuliqanlıq ittihamı ilə saxlanılıb. Sentyabrın 18-də Bakıdakı Apelyasiya Məhkəməsi onun 4 il və 3 aylıq həbs hökmünü dərhal qüvvəyə minən ev dustaqlığı ilə əvəz edib. İnsan hüquqları müdafiəçisi Elçin Məmməd martın 30-u oğurluq ittihamı ilə saxlanılıb və Sumqayıt məhkəməsinin qərarı ilə, o, 4 il həbs cəzasına məhkum edilib. Hər iki şəxs hakimiyyəti açıq şəkildə tənqid edib. Hakimiyyəti tənqid etdiyinə görə həbs edilən etnik talış fəali Fəxrəddin Abbasov noyabrın 9-da, rəsmi məlumata görə

intihar nəticəsində həbsdə vəfat edib. İlin sonuna qədər onun ölümü ilə bağlı effektiv araşdırma aparılmayıb.

Prezident İlham Əliyevin iyulun 15-ində baş vermiş kütləvi aksiyalara görə Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasını (AXCP) "iğtişaş" törətməkdə təqsirləndirməsi siyasi müxalifətə qarşı repressiyaları zirvə nöqtəsinə çatdırıb. Dörd rəhbəri daxil olmaqla, AXCP-nin qırx fəalı ictimai qaydanı pozmaqdan tutmuş, polisə müqavimət göstərməyədək müxtəlif siyasi motivli ittihamlarla saxlanıb.

Tənqiddə qarşı repressiyalara dair beynəlxalq narahatlıq davam etməkdədir. Yanvarda, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası "cəzalandırmaq niyyətli təcibi" və "hökumət tənqidçilərinin əsassız saxlanması və həbslərini" pisləyib. İl ərzində ən azı üç müxtəlif məhkəmə işində AİHM hökumət tənqidçilərinin qanunsuz saxlanması arxasında siyasi motivli qərarların durduğu qənaətinə gəlib. Məhkəmənin qərarları fəallar Bayram Məmmədov və Qiyas İbrahimov, nüfuzlu insan hüquqları müdafiəçisi Leyla və Arif Yunuslar və araşdırmaçı jurnalist Xədicə İsmayılovanın işlərinə aid idi.

Azərbaycan Ali Məhkəməsi AİHM-in hökmünə əsasən hökuməti tənqid etdiklərinə görə qanunsuz məhbus edilmiş iki ərizəçi - İlqar Məmmədovun və Rəsul Cəfərovun işlərinə xitam verdikdən sonra Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi də Azərbaycana qarşı öhdəlik pozuntusuna baxılmasını dayandıraraq. İlqar Məmmədovun məhkəmə işinə bağlı olan tanınmış insan hüquqları müdafiəçiləri də daxil olmaqla, altı digər ərizəçiyə Nazirlər Komitəsinin onların məhkumluğunun ləğv edilməsi çağırışına baxmayaraq bəraət verilməyib. Onlar əsassız cinayət ittihamlarının nəticəsində bank hesablarından istifadə və səfər qadağanı kimi maneələrdən əziyyət çəkməkdə davam edirlər.

Birləşmə azadlığı

Azərbaycan hökumətinin fevralın 4-də qəbul etdiyi Açıq Hökumət Hərəkət Planına uyğun olaraq QHT-lərin qeydiyyat qaydalarını sadələşdirmək və onların xarici vəsaiti sərbəst almasına imkan yaratmaq öhdəliklərinə baxmayaraq, müstəqil QHT-lərin rəsmi qeydiyyatındakı maneələr aradan qaldırılmayıb və onların qeydiyyatından qanunsuz imtina və ərizələrin qəbul edilməməsi davam edib. Müstəqil QHT-lər fəaliyyətlərini bərpa edə bilməyiblər və onların liderləri əsassız cinayət ittihamlarına görə cərimələrlə üzləşiblər və üstəlik seçkilərdə iştirakdan məhrum olunublar.

İnsan haqları müdafiəçiləri peşə vəzifələrini icra etdiklərinə görə qısnanmalarla üzləşməkdə davam ediblər və bu onların müstəqilliyini və insan haqları ilə bağlı işləri götürmək istəyini təsirləndirib. İyun ayında, Vəkillər Kollegiyası vəkili Cavad Cavadova, müştərisi Kərim Süleymanlının polis tərəfindən saxlanarkən pis rəftara məruz qaldığına dair iddiaları sosial şəbəkələrdə ictimailəşdirdiyinə görə əsassız olaraq xəbərdarlıq edib. Həmçinin iyun ayında Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AİHM) hökm verərək bildirib ki, tanınmış vəkili Xalid Bağirovun müştərisinin işində məhkəmə qərarını sual altında qoyduğuna görə Vəkillər Kollegiyasından çıxarılması qərarı, onun şəxsi həyat və ifadə azadlığı hüququnu pozub .

Sərbəst toplanma azadlığı

Sərbəst toplanma azadlığı sərt məhdudlaşdırılmaqda davam edib. Eyni zamanda etirazçılar ictimai toplantılarda sadəcə olaraq dinc şəkildə iştirak etdiklərinə görə cəzalandırılmaqda davam ediblər.

Fevralın 11-də və 16-da polis, Bakıda Mərkəzi Seçki Komissiyasının qarşısında parlament seçkilərdə saxtakarlığa qarşı keçirilən etiraz aksiyalarını zorakılıqla dağıdaraq aksiya iştirakçılarını döyüb və saxlayıb.

İyulun 15-də polis Ermənistanla sərhəddə toqquşmalardan sonra erməni qüvvələrinə qarşı daha sərt hərbi cavab tələb etmək niyyəti ilə bundan bir gün əvvəl minlərlə şəxsin iştirakı ilə parlament binasının qarşısında başlayan etiraz aksiyasını ifrat zorakılıqla dağıdıb. Aksiya az sayda etirazçının icazəsiz olaraq parlament binasına girməsindən sonra zorakı şəkildə alıb. Polis və təhlükəsizlik qüvvələri suatanlar daxil olmaqla, aşırı zorakı üsullardan istifadə edərək binaya daxil olan aksiyaçıları çıxarıb və kənardakı izdihamı dağıdıb. Bunun nəticəsində baş verən toqquşmalarda bir çox etirazçı və jurnalist xəsarət alıb və polis aksiyanı izləyən bəzi jurnalistlərin avadanlıqlarını müsadirə edib. Aksiyadan dərhan sonra 70 nəfər saxlanıb.

İşgəncə və digər pis rəftar halları

İşgəncə və pis rəftarın digər formalarına dair xəbərlər geniş yayılıb.

Fevral ayında İbrahimov və Məmmədov Azərbaycana qarşı işi üzrə hökm verən AİHM belə qənaətə gəlib ki, bu iki fəal “onları ağır ittihamları etirafa məcbur etmək məqsədilə polis tərəfindən pis rəftara məruz qoyulub” və hakimiyyət işgəncə iddialarını lazımcıca araşdırmayıb.

İyulun 15-də keçirilmiş etiraz aksiyasından sonra tutulan şəxslər basabas, isti, ventilyasiyasız polis saxlanma otaqlarında az miqdarda su və yeməklə saxlanıblar. İddialara görə onlar döyülməklə və işgəncəyə məruz qalıblar və onlara ailələri və ya vəkili ilə görüşmək imkanı verilməyib.

¹ [Ermənistan. Azərbaycan: Videogörüntülərdə başkəsmə və hərbi cinayətlər dərhal araşdırılmalıdır \(Xəbər, 10 dekabr\)](#)